

En diakonal folkekirke

– Sørg for at hele bildet av diakonal virksomhet innenfor rammen av Den norske kirke tas med i det bildet som tegnes av vår kirke. Jeg tenker særlig på de diakonale institusjonene som på sin måte er kirkelig nærvær og praksis og som spiller en viktig rolle fordi de møter mennesker i vanskelige livssituasjoner.

✠ Av Inge Grøslund

For mange av disse menneskene blir møtet med den diakonale institusjonen et møte med en kirke som bryr seg. Blant annet dette sa forstander Kjell Nordstokke ved Diakonhjemmet da han holdt hovedforedraget ved årets Kirkemøte på Lilehammer. Og dette var en av utfordringene han hadde til Kirkemøtet. Han appellerte på bakgrunn av kirkemøtets ansvar for å legges til rette for gode ordninger i kirken.

Han sa at noen også får møte med kirkens verbale forkynnelse, før han fortsatte slik:

Nettverk

– Sørg for at denne diakonale virksomheten regnes med i kirkens selvforståelse og selvpresentasjon. Bidra til at det bygges nettverk og forbindelseslinjer mellom de ulike diakonale praksisområdene og til de kirkelige organer, både lokalt, regional og nasjonalt. Gjør dere bruk av de diakonale institusjonene og deres kompetanse i møtet med utfordringer kirken står overfor. Krev om nødvendig at de enda tydeligere definerer sin tilhørighet i kirken. Utfordre dem gjerne til felles innsats som lemmer på den diakonale folkekirke. Helt konkret: kunne vi her komme videre om vi fikk etablert et kontaktorgan mellom diakoniinstitusjoner og sentralkirkelige organer lignende Samarbeidsrådet for menighet og misjon?

Kompetanse

Nordstokkes andre utfordring til Kirkemøtet var at det må bygges diakonal kompetanse og diakonalt leder-

skap i kirken. På det lokale menighetsnivå betyr dette at det må tilsettes diakoner og at deres myndighet sikres. Det trenges personer som er modeller og som kan mobilisere og myndiggjøre til diakonal innsats. Diakonien er for viktig til at den

kan overlates til tilfeldighet og ad-hoc-løsninger. Det er må ikke overlates til diakonene selv å peke på behovet for diakoner. Kirkens øverste ledelse må sette mål og aktivt arbeide for at de kan bli nådd. Slik det i dag ser ut, vil det ta mellom 160 og 240 år før vi får nok diakonstillinger i Den norske kirke.

Det kirkelige embetet

– Se positivt på mulighetene ved gi diakonen del i det kirkelige embetet sammen med biskop og prest, sa Nordstokke, som sa at vi venter med spenning på oppfølgingen av embetsutredningen og håper at den kan være djerv og framtidsrettet når den tar opp spørsmålet om kirkens vilkår og oppdrag i den tiden vi lever i.

– Er kirken diakonal, må også det kirkelige embete gi uttrykk for det. Det sikres best ved at diakonen bekreftes som del av kirkens åndelige lederskap. Diakonien trenger myndige diakoner, og at kirken bekrefter deres myndighet. Til nå har de lutherske kirkene demonstrert beslutningsvegring i forhold til dette

Kjell Nordstokke

spørsmålet. Når diakonene har bedt om å få bære stola som tegn på det oppdraget de er gitt sammen med alle døpte, blir det tolket som profesjonsskamp og utidig fokusering på liturgiske oppgaver. Er det ikke mulig å tolke dette som engasjement for helhet i den tjenende kirke og for sammenhengen mellom gudstjenesteliv og diakoni? Her ønsker jeg større framdrift og betydelig mer djervhet hos kirkelige beslutningstakere.

Trosopplæringen

Trosopplæringsprogrammet er et viktig satsningsområde for kirken, men det må ikke føre til en svekkelse av diakonien, sa Nordstokke om det tredje område han utfordret Kirkemøtet på. Han mente det nå foreligger en fantastisk mulighet til å få fram at dåpsopplæring er vekst i tro og tjeneste. Erfaringene fra ungdomsdiakonien har vist at diakonene har en særlig faglig forutsetning for å ta på seg en aktiv rolle i denne sammenhengen og bidra til større helhet i trosopplæringen.

Livsnær

Som det fjerde punkt han ville utfordre kirkemøtet på, ba forstanderen om at man skal kreve av diakonien at den er livsnær og myndig forhold til dem den i særlig grad er satt til å tjene.

– Krev djervhet i tiltak og engasjement, profetisk glød når det trenges.

Etterspør visjoner om forvandlingens muligheter i menneskelige relasjoner og i samfunnet. Vi lever i en tid med betydelige ideologiske endringer. På den ene side ser vi et økt press mot velferdsordningene i samfunnet, på den annen side ser vi nye muligheter for diakonal innsats innenfor rammen av det sivile samfunn. Skal vi som kirke våge å se muligheten for å gjenerobre deler av det offentlige rom, eller skal vi overlate initiativet til andre aktører og nye ideologiske vinder? Det forutsetter at vi står sammen og at kirken som helhet stiller seg bak en fornyet innsats på dette området.

Slik av sluttet han sitt perspektivrike og inniktsfulle hovedforedrag:

– Så skal vi alle, med Guds hjelp og ut fra de ulike roller vi er satt i, oppmuntre hverandre å være trofaste i den tjenesten hver av oss er gitt, og la oss bevege av de ordene som følger oss ut av kirken hver gang vi møtes til gudstjeneste: «Gå i fred, tjen Herren med glede»!

De svake

Kjell Nordstokke begynte imidlertid sitt foredrag med å ta møtedeltakerne med blant de svakeste, blant rusmisbrukere og deres selvdestruktive situasjon. Han spurte om kirken er å finne på steder som «Plata» ved Oslo S, med vitnesbyrd om en Gud som bryr seg om forkomne mennesker? Og han viste til personer og institusjoner som bryr seg, og som arbeider på et diakonalt grunnlag blant disse menneskene.

Omsorg, fellesskap

– Vi ønsker en kirke som har det ryktet at den bekrefter gode relasjoner og gir opplevelse av tilhørighet i et omsorgsfullt fellesskap. En kirke med mot til nærvær hvor mennesker rammes av lidelse, svakhet og urett. En kirke som holder høyt håpet om evig liv, om oppstandelsens kraft midt i verdens hverdag.

Er det dette ryktet kirken har i vår tid og i vår hverdag? Oppfatningene om

det kan være delte. Desto viktigere er det å gi rom for erfaringer og fortellinger som bekrefter bildet av en kirke som bryr seg. Ingen skal være i tvil om at dem finnes det mange av i vårt kirkelig landskap. Noen er iøynefallende som prosjektet «Sykepleie på hjul» (som drives blant rusmisbrukere av medarbeidere ved Diakonhjemmet). Andre er ikke så lette å få øye på. De utfoldes i nærmiljøer hvor noen har sans og blick for den som trenger en neste, og så vet å omsette dette i handling. Ofte skjer det innenfor rammen av tiltak i lokalmenigheten. Jesu nærvær får prege enkeltmennesker og hele fellesskap til å leve slik at noen som særlig trenger det, får bekreftet tilhørighet, verdighet og framtid i møtet med evangeliet.

Så kan det være at vi andre ganger savner mer tydelige tegn på at det virkelig er slik, og at det ryktet kirken har fått blir for preget av temaer som ikke skaper troverdighet og tillit. Likevel fortsetter vi å drømme om en kirke som bryr seg. Den visjonen får ikke de negative ryktene ta fra oss.

Er ikke dette også bakgrunnen for at Den norske kirke har formulert visjonen om en «bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke»? En visjon som søker å fastholde at det er flere sentrale dimensjoner ved kirken som til sammen gjør at kirken er kirke.

Visjonen er formulert på en måte som gjør at den kan bli for luftig om vi ikke knytter den til det konkrete, slik vi møter kirken i hverdagen. Det er vel nettopp derfor at det nå er startet en prosess slik at hvert kirkemøte i årene framover skal konsentrere oppmerksomheten om en av disse sentrale dimensjonene. I år er det den tjenende kirke som er temaet.

Det synes jeg er flott. Det sier jeg ikke bare fordi jeg er opptatt av diakoni og gjerne vil peke på diakoniens betydning i konkretiseringen av den tjenende kirke. Men jeg tror at det åpner for en rekke viktige perspektiver når bildet av den tjenende kirke tas med inn i forståelsen av de andre dimensjonene av denne visjonen, og ikke minst inn i forståelsen av å være en åpen folkekirke.

Åpen folkekirke

Ambisjonen om å være en åpen folkekirke er, slik jeg ser det, tuftet på

troen om en gjestfri og nådig Gud. Det er på denne bakgrunnen at kirkens mandat skal utformes, med den sentrale oppgave å dekke bordet slik at dets gaver ikke blir forbeholdt de få, men blir delt – i tro, håp og kjærlighet.

Med dette utgangspunktet tegner Den norske kirke i sin visjon et bilde av den diakonale folkekirke. Her forstås diakonien som noe som konstituerer kirken. Fordi det handler om en iboende kvalitet, kan ikke kirken, eller lokalmenigheten for den saks skyld, velge om den vil være tjenende. Det er ikke ytre betingelser, som for eksempel åpenbar nød og tydelige behov for diakonale tiltak, som er avgjørende for kirken skal være diakonal. Derimot er disse ytre betingelsene bestemmende for hvordan diakonien skal ta konkret skikkelse, det vi si hvilke konkrete oppgaver som skal prioriteres og hvilke tiltak skal settes i gang.

Foredragsholderen sa at budskapet om Guds kjærlighet og omsorg, slik dette på en særlig måte blir uttrykt i budskapet om Jesus Kristus er bærebjelken i forståelsen av den tjenende kirke:

Han ble inkarnert, ble et menneske av kjøtt og blod, han delte menneskenes levevilkår. Vi gjør vel i huske at det var i verden, ikke i det religiøse rom han tok bolig!

- Dette utfordrer kirken på tilsvarende måte til å bli "inkarnert" i menneskenes virkelige liv og ikke stenge seg inne i det religiøse handlingsrommet.

Han så menneskenes nød og brukte sin messianske fullmakt til å helbrede, reise opp og gi plass til svake og tilsidesatte

- Dette utfordrer kirken på tilsvarende måte å ha oppmerksomheten rettet mot dem som i vår tid strever og har tungt å bære, ikke bare religiøst, men også sosialt, helsemessig, kulturelt og økonomisk. Slik at det kan gis solidarisk nærvær, omsorg og helbredende engasjement.

Gjennom sitt nærvær lot han mennesker se en åpen himmel og tegn på at Guds rike var kommet nær. De ble møtt av kjærlighetens forvandlende kraft, så folk kunne juble og si: "Gud har gjestet sitt folk!" (Luk 7,16)

- Dette utfordrer kirken på tilsvarende måte å gi rikelig rom for kjærlighetens gjerninger i tro og tjeneste. Slik at mennesker kan erfare hellig nærvær på en måte som bringer forsoning og forvandling, under Guds åpne himmel.

Grunnlaget

Her finner vi grunnlaget for diakonale kirke og forutsetningen for tjenestens bærekraft. I dette perspektivet har kirken alltid vært diakonal og den kommer alltid til å forbli det. I kraft av dåpens nåde blir alminnelige mennesker i våre menigheter innlemmet i kirkens diakonale oppdrag. De blir kalt til å gjøre kjærligheten konkret. Det kan skje på utallige måter:

- Besøke en som er blitt senge- liggende;
- By en ensom nabo inn til kaffe og fellesskap ;
- Tale vel om og forsvare en som er rammet av sladder;
- Stille opp for en som trenger en hjelpende hånd;
- Engasjere i saker som fremmer godhet, omsorg, rettferdighet og fred;
- Delta i frivillige organisasjoner og bidra aktivt til at aksjoner kan gjennomføres.

...hva det heter

– Jeg husker en kvinne fra landsbygda i Brasil. Hun deltok på en konferanse om diakoni. Det var første gang hun var med på denne typen arrangement og da vi skulle avslutte samlingen, tok hun ordet og sa: «Nå vet jeg hva det heter alt det som har engasjert meg i alle år. Det heter diakoni!» Hun fortalte om alt det som opptok henne: Besøk hos syke, innsats for å sikre rettigheter for fattige landarbeidere, aksjoner for å stoppe bruken av giftige sprøytemidler. Hun hadde alltid kjent på en forbindelse mellom tro og engasjement. Men selv om hun var en fast kirkegjenger, hadde ikke forkynnelsen hjulpet henne til å se at dette utgjorde en helhet. «Nå har jeg fått et ord for denne sammenhengen: Det heter diakoni!»

Slike fortellinger og slike mennesker finnes det mange av også i våre menigheter. De fleste er like anonyme som vår venninne fra Brasil. Men det kan være at de også har til felles at de ikke alltid får tilstrekkelig næring til

engasjementet sitt når de går til kirke. Det kunne gi mer styrke både i tro og i tjeneste dersom denne sammenhengen i større grad ble tydeliggjort, blant annet i forkynnelsen.

Diakonien plassering

Den alminnelige diakoni har sitt sted der den dømte lever sitt hverdagsliv, i hjemmet, på jobben, i nabolaget, og i de mange rollene vi gjennom livet fyller i det offentlige rom. Men den kan også finne sin plass i den organiserte diakoni, i noen av de tiltakene som synliggjør at kirken som kollektiv størrelse er engasjert. Her passer det å minne om hvordan Plan for diakoni i Den norske kirke definerer diakoni: «Med diakoni forstås kirkens medmenneskelige omsorg og fellesskapsbyggende arbeid, og den tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød».

Det er opp til den lokale menigheten å finne hvilke utfordringer den på best mulig måte kan møte med diakonal innsats. Ingen er i stand til å møte alt det som utfordrer, men alle kan ta ansvar for noe. Ofte blir det fristende å velge det mest tradisjonelle og minst kontroversielle. Det trenges djervhet dersom diakonien skal kunne bli myndig og virkelig nær de menneskene som mest trenger noen som vil gå sammen med dem. Pleie av syke, omsorg for svake, forsvar for utstøtte – dette er noen viktige diakonale handlinger. Samtidig er handlingen forkynnelse i praksis. Den er en protest og motoffensiv mot destruktive krefter i og omkring oss. Og den er en proklamasjon av kristentroens bilde av hva mennesket er og gjør, av det umistelige menneskeverd.

Styrke innsatsen

Foredragsholderen viste til en forsk analyse av de mest påtrengende diakonale oppgavene i Den svenske kirken har fokusert på tre hovedutfordringer: Barn og unge i risikosoner, forebyggende arbeid med vekt på formidling av normer og verdier; personer og grupper som rammes av krise, ulykke eller død; eldre som rammes av ensomhet og omsorgssvikt. Dette er uten tvil hovedutfordringer også hos oss, og mange som arbeider innen diakonien vil nikke og si at det er områder hvor kirken må styrke sin diakonale innsats.

Skal dette skje, må bevisstheten økes og diakonien oppgraderes til å bli en integrert del av planarbeid, ressursbruk og rapportering i kirkens liv. Hvis ikke, kan diakonien forfalle til å bli vakre ord ved festlige anledninger. Noen diakoner opplever at deres arbeidsområde gjøres til salderingspost i planer og budsjetter. Det er betenkelig. En del menigheter gir opp å drive det sykehjemmet som har preget nærmiljøet i mange tiår og ber kommunen overta det. Det kan leses som en tilbaketrekning fra en sentral diakonal utfordring.

Institusjonene

– På den annen side finnes det noen oppgaver som er for krevende til at en enkeltmenighet kan ta ansvar for den, konstanterte Nordstokke. – Her kommer de diakonale institusjonene inn i bildet og det ansvaret de tar gjennom det vi kan kalle den spesialiserte diakonien. En undersøkelse har vist at det finnes vel 150 diakonale institusjoner i Norge. De representerer over 8.000 arbeidsplasser og utgjør 8 prosent av det totale tilbud i norsk helse- og sosialtjeneste. Det er stor bredde når det gjelder innsatsområder og organiseringer. De fire tradisjonelle diakoniinstitusjonene, Diakonissehuset Lovisenberg, Diakonhjemmet og Menighetssterhjemmet i Oslo og Bergen Diakonissehjem, har i helt siden 1868 da den førstnevnte av disse institusjonene ble startet, drevet diakonale sykehus og sørget for diakonal utdanning. Ellers er det innenfor eldreomsorg og rusmisbruk innsatsen er størst, men det gjøres også en solid innsats på andre områder. Slik for eksempel Kirkens Bymisjon åpner rom for dem som er henvist til et tøft liv på gata. Slik Signo sørger for tilbud til døve og døvblinde. Slik Kirkens Sosialtjeneste møter mennesker som er ferdig med soning i fengselet og trenger hjelp for å komme tilbake til et normalt liv. Slik mange andre diakonale institusjoner og organisasjoner gjør en stor innsats på kirkens og menighetens vegne i møtet med mennesker i nød.

Internasjonal diakoni, for eksempel representert ved Kirkens Nødhjelp, er en særlig form for spesialisert diakoni. Den har som kjennetegn at den knytter sammen innsats på det lokale plan med innsats på tvers av landegrensene. Foredragsholderen viste til at

Kirkemøtet også behandlet «HIV/AIDS som utfordring til Den norske kirke» som egen sak. – Det er en av de mest dramatiske utfordringene til internasjonale diakoni i vår tid.

Rikt mangfold

– Setter vi alle disse brikkene sammen, sa forstander Kjell Nordstokke... – ser vi et rikt mangfold av diakonal innsats på ulike nivåer.

Hva er målet for den diakonale innsats? At flere blir aktive i menigheten? Sosial og politisk endring? Fordi diakoni gjerne knytter til innsats innenfor helse- og sosialsektoren, er det i forhold til mange innsatsområder riktig å beskrive diakoni som endringsarbeid. Det kan handle om endring på flere nivå, fra det individuelle med mål om bedre helsetilstand eller bedre mestring av en vanskelig livssituasjon, til det kollektive eller politiske med en endring av samfunnet og særlig av betingelsene for utsatte grupper. Profesjonelle diakoniarbeidere er vant til å tenke slik. Det må de ut fra det krav de har på seg om å gjøre rede for hva de gjør. Det er heller ikke tvil om at mye bør endres og at det er viktig å ha tro for at endring er mulig.

Samtidig må vi være forsiktige med å bruke kalkulatoren når vi skal måle den diakonale aktiviteten. Særlig må vi sette grenser for en formålsrasjonalitet som dypest sett er fremmed for diakonien. Den diakonale gjerning framstår noen ganger som formålsløs, den rommer omsorg for mennesker også når det lite håp om at pasienten skal bli frisk eller "klienten" skal få orden på livet sitt. Den diakonale gjerning er verdifull og meningsfull i seg selv, i det enkle faktum at den blir utøvd. Den behøver ikke teoretisk begrunnelse eller rasjonelle forklaringer. Den er kort og godt et uttrykk for kirkens vesen.

Derfor er det også viktig at diakonien ikke underordnes som redskap for andre mål kirken har satt seg, for eksempel å øke medlemstall eller få flere til å delta i kirkelige aktiviteter. Samme hvor edle disse målene kan være, må de ikke få redusere diakonien til å bli et middel.

Forvanlingens mulighet

Kirken forkynner forvandlingens mulighet som et mysterium Gud i sin nåde gjør mulig. I dåpen forvandles

menneskebarn til å bli Guds medarbeidere i tro og tjeneste. I nattverden forvandles brød og vin, frukt av menneskers arbeid, til hellig legeme og blod, til synlig tegn på nådig nærvær. Diakonien har som særlig oppgave å være en kraft til forvandling gjennom kjærlighetens gode gjerninger.

Her er kilden til visjonen om den diakonale folkekirke, sa Nordstokke, som fortsatte: – Skal dette være mer enn en visjon er viktig å sørge for at viktige grunntrekk får kjennetegne det som skjer i kirken.

En integrert sammenheng mellom tro og tjeneste. Til det trenges en spiritualitet som ser den gode gjerning i lys av Guds forvandlende nærvær i hverdagen, en "neste-nær" åndelighet. Som har blikk for verdien til den som til tilsynelatende er verdiløs, og ser betydningen av det tilsynelatende betydningløse.

En integrert sammenheng mellom de ulike elementene i kirkens oppdrag i verden: forkynnelse, undervisning og diakoni. Slik at det ene elementet bekrefter og gir troverdighet til de andre, men uten at det ene opphøyes til å være det viktigste og at de andre blir midler for dette.

En integrert sammenheng mellom det kirken er som religiøst rom og kirkens rolle i det offentlige rom. Slik at det ikke skjer en tilbaketrekning til religiøse rammer og funksjoner, men at kirken fortsatt kan være nærværende i folks liv, men i kraft av det mandat det er gitt som Jesu Kristi kirke.

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon
Stortingsgaten 2
0158 Oslo

Sentralbord: 22 70 88 50
Faks: 22 70 88 60

Medlemsorganisasjoner:
Utdanningsforbundet
Norsk Sykepleierforbund
Politiets Fellesforbund
Norsk Fysioterapeutforbund
Norsk Ergoterapeutforbund
Det Norske Diakonforbund

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon er landets nest største hovedorganisasjon med 215 000 medlemmer. UHO ble vedtatt dannet under stiftelseskongressen 10. oktober 2001. Stifterorganisasjonene var Norsk Sykepleierforbund, Norsk Lærerlag, Lærerforbundet og Politiets Fellesorganisasjon. I ettertid har også Norsk Ergoterapeutforbund og Norsk Fysioterapeutforbund blitt medlemmer. UHO har vært operativt siden 1. januar 2002.

Det er ti ansatte i UHO, inkludert politisk leder, Anders Folkestad. Bedre lønns- og arbeidsvilkår, styrket kompetanse og sikring av samfunnets fellesverdier er blant UHOs hovedoppgaver.

UHO skal være et redskap for medlemsorganisasjonene i arbeidet med å påvirke framtidens arbeidsliv og samfunn. Vi vil arbeide for en utvikling der velferd og trygghet for enkeltmennesket sikres i alle livets faser.

UHO har fem satsingsområder: Medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår, kunnskap og kompetanse, samfunns-politisk engasjement, internasjonalt samarbeid og solidaritet og utdanningsgruppenes interesser.

www.uho.no